

LAISVŲ DARBO VIETŲ STATISTINIŲ RODIKLIŲ RENGIMO METODIKA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Laisvų darbo vietų statistinių rodiklių (toliau – LDV rodikliai) rengimo metodikoje (toliau – metodika) aprašomi LDV rodiklių skaičiavimą reglamentuojantys teisės aktai, apibrėžiami pagrindiniai rodikliai ir sąvokos, nurodomi naudojami klasifikatoriai, aprašomi statistinių duomenų šaltiniai, taikomi metodai ir LDV rodiklių skaičiavimo formulės, taip pat rezultatų pateikimas vartotojams ir kita informacija.

2. Ketvirtinė ir metinė laisvų darbo vietų statistinė informacija rengiama nuo 2005 m.

3. Laisvų darbo vietų statistika reikalinga priimant sprendimus, susijusius su struktūriniais užimtumo rodikliais (užimtumo politikos srityje), naudojama siekiant įvertinti padėtį darbo rinkoje. Taip pat ši informacija reikalinga darbuotojų pasiūlai ir paklausai darbo rinkoje įvertinti bei silpnosioms darbo rinkos vietoms nustatyti.

II SKYRIUS TIKSLAS

4. LDV rodiklių skaičiavimo tikslas – įvertinti ketvirtinį ir metinį laisvų ir užimtų darbo vietų skaičių pagal ekonominės veiklos rūšis ir įmonių dydžių grupes.

5. Pagrindiniai statistinės informacijos vartotojai yra šalies valstybės institucijos ir įstaigos, žiniasklaida, verslo ir mokslo atstovai, studentai ir Europos Sąjungos institucijos. Rezultatai teikiami Europos Sąjungos statistikos tarnybai (Eurostatui).

6. Tiriamasis laikotarpis – ataskaitinis ketvirtis ir kalendoriniai metai.

III SKYRIUS PAGRINDINĖS SĄVOKOS

7. Metodikoje vartojamos šios sąvokos:

7.1. **Laisva darbo vieta** – naujai sukurta, neužimta arba artimiausiu metu tapsianti laisva mokamo darbo vieta, dėl kurios darbdavys imasi ir yra pasirengęs toliau imtis aktyvių veiksmų ieškodamas tinkamo kandidato ne iš tos pačios įmonės ir į kurią darbdavys iš karto ar per tam tikrą laikotarpį ketina priimti kandidatą.

7.2. **Laisvų darbo vietų lygis** – rodiklis, išreiškiamas laisvų ir visų darbo vietų santykiu.

7.3. **Užimta darbo vieta** – darbo vieta, kurioje mokamą darbą dirba priimtas samdomasis darbuotojas.

IV SKYRIUS TEISINIS PAGRINDAS

8. Tyrimą reglamentuojantys teisės aktai:

8.1. 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 453/2008 dėl Bendrijos ketvirtinės statistikos apie laisvas darbo vietas (OL 2008 L 145, p. 234);

8.2. 2008 m. spalio 28 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1062/2008, kuriuo įgyvendinamos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 453/2008 dėl Bendrijos ketvirtinės statistikos apie laisvas darbo vietas nuostatos dėl sezoninio išlyginimo tvarkos ir kokybės ataskaitų (OL 2008 L 285, p. 3);

8.3. 2009 m. sausio 13 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 19/2009, kuriuo įgyvendinamos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 453/2008 dėl Bendrijos ketvirtinės statistikos apie laisvas darbo vietas nuostatos dėl laisvos darbo vietos apibrėžties, duomenų rinkimo ataskaitinių datų, duomenų perdavimo reikalavimų ir ekonominio pagrįstumo tyrimų (OL 2009 L 9, p. 3).

V SKYRIUS TAIKOMI KLASIFIKATORIAI

9. Rengiant LDV rodiklius naudojamas Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (EVRK 2 red.), patvirtintas Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. DĮ-226 „Dėl Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus patvirtinimo“. EVRK 2 red. skelbiamas Oficialiosios statistikos portale (toliau – OSP) osp.stat.gov.lt → Klasifikatoriai.

VI SKYRIUS TIRIAMOJI VISUMA (POPULIACIJA), ELEMENTŲ APRĖPTIS, VERTINAMI PARAMETRAI

10. Populiacijos elementai:

10.1. Statistinis stebėjimo vienetas – ūkio subjektas (toliau – įmonė), turintis juridinio asmens statusą.

10.2. Tiriamos visų nuosavybės formų įmonės, kurios užsiima veikla, priskiriama EVRK 2 red. A–S sekcijoms.

11. Užimtų vietų skaičius atitinka darbuotojų skaičių. Darbuotojams priskiriami:

11.1. darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, kuriose nustatytus darbo santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos darbo kodeksas;

11.2. valstybės tarnautojai, kurių tarnybą reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas;

11.3. statutiniai valstybės tarnautojai, kurių tarnybą reglamentuoja įstatymu tvirtinamas statusas arba Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas;

11.4. valstybės politikai ir valstybės pareigūnai, kurių darbo apmokėjimo sąlygas reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas.

12. Į darbuotojų skaičių neįskaitomi:

12.1. sudarę autorių ar kitas civilines sutartis;

12.2. įsigiję verslo liudijimą;

12.3. atliekantys privalomąją karo arba alternatyvią krašto apsaugos tarnybą;

12.4. draudimo ar prekybos agentai, gavę tik komisinius ar dirbę savarankiškai;

12.5. įmonių vadovai ar įmonių valdymo organų (valdybos, tarybos ir pan.) nariai, apmokami tik iš pelno;

12.6. išėję atostogų vaikui prižiūrėti, kol jam sueis treji metai;

12.7. moterys, kurioms suteiktos nėštumo ir gimdymo atostogos.

13. Atliekant tyrimą, nenumatyta gauti duomenų, kurie reprezentuoja regioninius vienetus.

14. Vertinami parametrai:

14.1. laisvų darbo vietų skaičius;

14.2. užimtų darbo vietų skaičius;

14.3. laisvų darbo vietų lygis.

15. Ketvirtiniai ir metiniai parametrai vertinami pagal ekonominės veiklos rūšis ir įmonių dydžio grupes: iš viso; įmonėse, turinčiose 10 ir daugiau darbuotojų.

VII SKYRIUS TAIKOMI METODAI

16. Atliekamas ketvirtinio darbo apmokėjimo statistinis tyrimas, neįskaitant individualių įmonių (toliau – DA-01 tyrimas), kuriame yra renkamas laisvų darbo vietų skaičius. DA-01 tyrimas atliekamas imčių metodu, individualių įmonių rodikliai vertinami remiantis administracinių šaltinių (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (Sodros) ir minėto tyrimo duomenimis.

17. DA-01 tyrimo imties plano sudarymas:

17.1. įmonių sąrašas, iš kurio renkama imtis, sudaromas remiantis Statistinio ūkio subjektų registro duomenimis;

17.2. iš N elementų sudaryta įmonių tiriamoji visuma pažymima $U = \{u_1, u_2, \dots, u_N\}$, čia u_k – k -toji įmonė. Toliau tiriamosios visumos elementų pavadinimai sutapatunami su jų eilės numeriais: $U = \{1, 2, \dots, N\}$. Tiriamą visumą suskaidoma į H sluoksnių U_h , $h = 1, 2, \dots, H$, čia U_h – sluoksnio tiriamosios visumos elementų aibė, $U = U_1 \cup U_2 \cup \dots \cup U_h \cup \dots \cup U_H$;

17.3. sudaroma paprastoji atsitiktinė sluoksninė imtis. Įmonių tiriamoji visuma, atsižvelgiant į ekonominės veiklos rūšį ir nuosavybės formą, skaidoma į sluoksnius pagal įmonės darbuotojų skaičių;

17.4. sluoksnių ribos: iki 9, 10–49, 50–99, 100–249, 250–499 ir 500 ir daugiau darbuotojų;

17.5. sluoksniuose renkama paprastoji atsitiktinė imtis;

17.6. imties dydžio paskirstymui į sluoksnius naudojamas Neymano optimalusis imties paskirstymas. Imties dydžio paskirstymo į sluoksnius kintamasis – Statistinio ūkio subjektų registro pateikiamas darbuotojų skaičius;

17.7. Neymano optimaliojo imties pasiskirstymo principas, nusakantis imties dydžio paskirstymą į sluoksnius, yra apibrėžiamas formule:

$$n_h = n \frac{N_h s_h}{\sum_{h=1}^H N_h s_h},$$

čia:

n_h – sluoksnio h imties dydis;

$n = \sum_{h=1}^H n_h$ – bendras imties dydis;

N_h – sluoksnio h tiriamosios visumos dydis;

y_k – k -tosios įmonės darbuotojų skaičius;

$s_h^2 = \frac{1}{N_h - 1} \sum_{k \in U_h} \left(y_k - \frac{1}{N_h} \sum_{k \in U_h} y_k \right)^2$ – kintamojo y sluoksnio h dispersija.

VIII SKYRIUS STATISTINIŲ DUOMENŲ ŠALTINIAI, DUOMENŲ SURINKIMAS IR APDOROJIMAS

18. Laisvų darbo vietų statistinės informacijos šaltinis yra įmonių duomenys (DA-01 tyrimas) ir administracinių šaltinių duomenys (Sodros ir Lietuvos darbo biržos duomenys). Įmonės pateikia ataskaitoje laisvų darbo vietų skaičių ketvirčio pabaigoje. Užimtų vietų skaičius atitinka darbuotojų skaičių ir apskaičiuojamas remiantis Sodros duomenimis. Detalesnė informacija apie DA-01 tyrimo statistinių rodiklių rengimą pateikiama Ketvirtinio darbo apmokėjimo statistinių rodiklių rengimo metodikoje, skelbiamoje OSP: osp.stat.gov.lt → Gyventojai ir socialinė statistika → Darbo apmokėjimas ir darbo sąnaudos → Metodikos.

19. Parengta elektroninė (ABBY eFormFiller programa) statistinės ataskaitos forma (ataskaita DA-01). Ataskaitos DA-01 statistinius duomenis renka ir pirminius statistinius duomenis redaguoja teritoriniai duomenų parengimo skyriai.

20. Statistinių duomenų kontrolės redagavimo reikalavimai pateikiami DA-01 tyrimo programavimo darbo techninėje užduotyje, kurioje nurodomos dviejų rūšių klaidos – privalomos ištaisyti ir galimos ignoruoti.

21. Tarp ataskaitoje esančių rodiklių yra nustatomi loginiai ryšiai, įvedus duomenis matomos galimos klaidos, kurios yra taisomos. Ataskaitinio laikotarpio statistiniai rodikliai lyginami su praėjusių laikotarpių atitinkamais rodikliais. Jei gauta statistinė informacija reikšmingai skiriasi nuo praėjusių laikotarpių, aiškinamasi, kokios šių skirtumų priežastys, ir, jeigu reikia, koreguojama.

22. Elektroniniu būdu statistines ataskaitas pildančiam respondentui sudaroma galimybė savarankiškai redaguoti ataskaitinio periodo statistinius duomenis: taisyti aritmetines klaidas, tikrinti ataskaitos laukų loginius ryšius.

IX SKYRIUS STATISTINIŲ DUOMENŲ IR STATISTINĖS INFORMACIJOS KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

23. Antrinis statistinių duomenų redagavimas atliekamas Lietuvos statistikos departamento atsakingame statistikos skyriuje:

23.1. įvesti statistiniai duomenys yra papildomai tikrinami pagal klaidų svarbą naudojant specialiai parengtas programas; kiekviena klaida turi savo svorį, kurio dydis priklauso nuo galimo klaidos poveikio galutinių rezultatų tikslumui;

23.2. analizuojamas galimų ignoruoti klaidų protokolai, daugiausia dėmesio skiriant klaidoms, darančioms didžiausią įtaką rezultatams;

23.3. gauti ataskaitinio ketvirčio įverčiai lyginami su ankstesnio laikotarpio ir Lietuvos darbo biržos duomenimis, esant nukrypimams, aiškinamasi jų kilmės priežastys.

24. Skaičiuojama kiekvieno įverčio santykinė standartinė paklaida.

25. Veikiančios įmonės neatsakymas į tyrimo apklausą laikomas neteisėtu ir vertinamas persveriant statistinius įverčius sluoksnyje, laikant, kad klausiamas imties elementas neatsako atsitiktinai.

26. Paskelbus statistinę informaciją, OSP atnaujinamas laivų darbo vietų statistinio tyrimo [metainformacijos aprašas](#), kuriame pateikiama rodiklių kokybę apibūdinanti informacija pagal šias charakteristikas: palyginamumą, suderinamumą, statistinių duomenų prieinamumą, savalaikiškumą, punktualumą ir tikslumą.

X SKYRIUS STATISTINIŲ RODIKLIŲ (ĮVERČIŲ) IR JŲ PAKLAIDŲ SKAIČIAVIMO FORMULĖS IR KITI TEORINIAI PAAIŠKINIMAI

27. Vertinami tiriamosios visumos ir jos sričių (ekonominės veiklos rūšių) parametrai. Toliau formulės pateikiamos tiriamosios visumos parametrų atveju, o sričių parametrai vertinami taip, kaip nurodyta 32 punkte.

28. Raide i žymima n dydžio imties elementų aibė ($i \subset U$), kuri sudaryta iš n_h dydžio sluoksnių imčių i_h sąjungos ($i_h \subset U_h$): $i = i_1 \cup i_2 \cup \dots \cup i_H$.

29. Įvertinama tyrimo kintamojo y reikšmių y_1, y_2, \dots, y_N suma:

$$t_y = \sum_{k \in U} y_k,$$

čia y_k – k -tosios įmonės tyrimo kintamojo reikšmė.

30. Vertinamas kiekvieno statistinio įverčio variacijos koeficientas (santykinė standartinė paklaida), skaičiuojamas kaip kvadratinės šaknies iš dispersijos įverčio ir paties įverčio santykis. Norint paklaidą išreikšti procentais, šis santykis dauginamas iš 100.

31. Statistiniai rodikliai vertinami taikant tiesioginį įvertinį.

31.1. Sumos t_y tiesioginis įvertinys (dar vadinamas Horvitzo ir Thompsono įvertiniu) apibrėžiamas formule:

$$\hat{t}_y = \sum_{k \in I} \frac{y_k}{\pi_k} = \sum_{k \in I} a_k y_k,$$

čia:

y_k – k -tojo elemento tyrimo kintamojo reikšmė;

π_k – k -tojo elemento priklausymo imčiai tikimybė;

a_k – k -tojo elemento imties plano svoris.

31.2. Tiesioginio sumos įvertinio \hat{t}_y dispersijos įvertinys sluoksninės imties atveju apibrėžiamas formule:

$$\hat{D}\hat{t}_y = \sum_{h=1}^H \frac{N_h^2}{n_h} \left(1 - \frac{n_h}{N_h}\right) \hat{s}_h^2,$$

čia:

N_h – tiriamosios visumos dydis sluoksnyje h ;

n_h – imties dydis sluoksnyje h ;

$$\hat{s}_h^2 = \frac{1}{n_h - 1} \sum_{k=1}^{n_h} \left(y_{hk} - \frac{1}{n_h} \sum_{k=1}^{n_h} y_{hk} \right)^2;$$

y_{hk} – k -tojo imties elemento, priklausančio sluoksniui h , kintamojo y reikšmė.

32. Vertinant parametrus srityje D , $D \subset U$, tyrimo kintamasis y keičiamas kintamuoju $y' = yI_D$, ir jam taikomos 31 punkte nurodytos formulės. Čia I_D yra srities indikatorius su reikšmėmis $I_D(k) = 1$, kai tiriamosios visumos elementas $k \in D$ ir $I_D(k) = 0$ – priešingu atveju.

33. Užimtų darbo vietų skaičius (kuris atitinka darbuotojų skaičių) apskaičiuojamas remiantis Sodros duomenimis. Rodiklis skaičiuojamas pagal formulę:

$$UDV = \frac{1}{A} \sum_{i \in U} \sum_{k=1}^A DSK_i^k,$$

čia:

A – ataskaitinio ketvirčio kalendorinių dienų skaičius;

DSK_i^k – i -tosios įmonės k -tosios kalendorinės dienos darbuotojų skaičius, apskaičiuotas remiantis Sodros duomenimis.

34. Laisvų darbo vietų lygis, išreiškiamas procentais, apskaičiuojamas pagal formulę:

$$LDVL = \frac{LDV}{UDV + LDV} \cdot 100,$$

čia:

LDV – laisvų darbo vietų skaičius;

UDV – užimtų darbo vietų skaičius.

35. Laisvų ir užimtų darbo vietų statistiniai rodikliai už kalendorinius metus rengiami iš ketvirtinių duomenų, skaičiuojant aritmetinį vidurkį.

XI SKYRIUS

NAUDOJAMOS KOMPIUTERIŲ PROGRAMOS

36. Statistiniams duomenims įvesti ir apdoroti naudojama *ORACLE* programinė įranga.
37. Imčiai išrinkti ir pirminių statistinių duomenų antrinei kontrolei atlikti naudojamas statistinių programų paketas *SAS*.
38. Įverčiams ir jų paklaidoms skaičiuoti naudojama statistinio programų paketo *SAS* makroprograma *CLAN* ir *MS Excel* skaičiuoklė.

XII SKYRIUS

VARTOTOJAMS PATEIKIAMĖ REZULTATAI

39. Ketvirtinė ir metinė statistinė informacija skelbiama pagal ekonominės veiklos rūšis ir įmonių dydžio grupes. Iki 2014 m. metinė informacija skelbiama pagal ekonominės veiklos rūšis, pagrindines profesijų grupes ir įmonių dydžio grupes.
40. Statistinė informacija skelbiama pagal [statistinės informacijos skelbimo kalendorių](#):
- 40.1. informaciniame pranešime – ketvirtinė ir metinė ne vėliau kaip 52–56 kalendorinę dieną ataskaitiniam laikotarpiui pasibaigus;
- 40.2. Lietuvos statistikos departamento leidiniuose „Darbo rinkos metraštis“, „Lietuvos statistikos metraštis“, „Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija“, „Lietuvos ekonominė ir socialinė raida“;
- 40.3. [Rodiklių duomenų bazėje osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1](#).
41. Statistinė informacija teikiama pagal individualias vartotojų užklausas.
42. Ketvirtinė ir metinė statistinė informacija numatytu formatu siunčiama Eurostatui.

XIII SKYRIUS

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

43. Metodikai parengti naudota literatūra:
- 43.1. *Methodology of job vacancy statistics. Guidelines, proposals and practices, 2005*, Luxembourg: Eurostat.
- 43.2. *Job vacancy statistics. File specification, 2008*, Luxembourg: Eurostat.
- 43.3. Krapavickaitė, D., Plikusas, A. 2005: *Imčių teorijos pagrindai*, Vilnius: Technika;
- 43.4. Särndal, C. E., Swensson, B., Wretman, J. 1992: *Model Assisted Survey Sampling*, New York: Springer-Verlag.

XIV SKYRIUS

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

44. Pasikeitus metodikoje nurodytiems teisės aktams, taikomos galiojančios šių teisės aktų redakcijų nuostatos.

Parengė
Darbo statistikos skyrius